

Factsheet VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST BOX 3

Deze factsheet is tot stand gekomen in het kader van de samenwerking van de Tweede Kamer met De Jonge Akademie, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), TNO en de Vereniging Universiteiten van Nederland (UNL).

14 januari 2025

Prof. dr. Peter Kavelaars, Erasmus Universiteit Rotterdam

Samenvatting

In deze factsheet is in de kern onderzocht wat de redengeving was een forfaitaire vermogensrendementsheffing als box 3 in te voeren (**eenvoud en stabiele belastingopbrengst**); of de gevolgen van de heffing van box 3 waarmee de samenleving met name de afgelopen tien jaar is geconfronteerd voorzien(baar) waren (**nee**); of de wetgever terecht heeft ingegrepen (**ja**), of dat op een juiste wijze is gebeurd (**nee**) en of hij zich van die onjuiste wijze bewust had moeten zijn (**ja**). Tot slot is onderzocht of er (altijd al) een juist alternatief was en is (**ja**) en hoe dat eruit zou moeten zien (**vermogenswinstbelasting**). Naast de in deze samenvatting vermelde vetgedrukte conclusies verwijs ik naar de aan het slot van par. 3 en in par. 5 opgenomen conclusies.

1. Inleiding

Met de inwerkingtreding van de Wet IB 2001 is een fundamentele wijziging doorgevoerd met betrekking tot de heffing ter zake van vermogensinkomsten. De kernwijziging betrof het niet langer heffen over reëel inkomen maar over forfaitair inkomen. De heffing werd, kort gezegd, als een belangrijke vereenvoudiging gezien en als een heffing met een betrekkelijk lage belastingdruk¹. In de loop van de jaren daarna is gebleken dat de heffing inderdaad eenvoudig is maar tevens dat het forfaitair bepaalde inkomen regelmatig hoger bleek dan het reële inkomen. Dit laatste element heeft ertoe geleid dat de heffing ter toetsing is voorgelegd aan de rechter die de heffing – kort gezegd – uiteindelijk in strijd achtte met het EVRM maar het aan de wetgever overliet het systeem aan te passen. De wetgever is daartoe overgegaan. Dit nieuwe systeem is echter ingevolge het zogenoemde Kerstarrest van de Hoge Raad eveneens in strijd geacht met het EVRM, wat opnieuw tot een wijziging van het systeem van box 3 heeft geleid, waarna dat systeem in het D-day-arrest opnieuw deels in strijd is geacht met het EVRM. Dit systeem geldt echter momenteel bij wijze van overgangsrecht nog wel, waarbij op grond van het D-day-arrest een tegenbewijsregeling² van toepassing is. De wetgever staat echter voor de vraag op welke wijze de inkomsten uit vermogen structureel op een optimale wijze in de heffing moeten worden betrokken, waarbij het uitgangspunt is dat niet langer wordt uitgegaan van een forfaitair inkomen maar van de reële vermogensinkomsten.

¹ Box 3 werd om deze laatste reden in de regel wel aangeduid als de fiscale pretbox.

² Waarmee belastingplichtigen hun werkelijke rendement kunnen opgeven aan de fiscus.

De kernvragen in deze factsheet zijn erop gericht te achterhalen of kan worden vastgesteld of de vormgeving van box 3 zoals die in 2001 tot stand is gekomen onderkende risico's had (par. 2); of de aanpassingen in het systeem die na de onverbindendheid van box 3 ingevolge het zgn. Kerstarrest zijn doorgevoerd voorzienbare risico's kende (par. 3), en hoe de toekomstige vormgeving van box 3 mede met inachtneming van de ervaringen in de voorafgaande jaren er uit zou moeten zien (par. 4). Er wordt afgesloten met aanbevelingen (par. 5).

2. Totstandkoming van box 3

Achtergrond box 3

De vermogensrendementsheffing van box 3 is op 1 januari 2001 in werking getreden (kamerstukken 26 727)³. De achtergrond van het niet continueren van de voordien geldende regeling was in essentie dat het toenmalige systeem complex was en gevoelig voor het ontwijken van belasting door constructies. De oorzaak van de constructies was in de kern dat inkomsten uit vermogen progressief werden belast, terwijl vermogensmutaties bij vervreemding onbelast waren. De constructies bestonden eruit dat allerlei structuren tot stand kwamen waarbij (progressief belaste) vermogensinkomsten werden omgezet in (onbelaste) vermogenswinsten. Dit is bestreden door de Belastingdienst en door de wetgever, maar het effect daarvan was beperkt, terwijl bovendien de wetgeving zeer gecompliceerd werd.

Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de wetgever er ingaande 2001 voor heeft gekozen geen reële vermogensinkomsten meer te belasten maar een forfaitair rendement van 4%. Daarmee werd niet alleen afgestapt van het belasten van gerealiseerd inkomen, maar tevens werden (op forfaitaire wijze) vermogensinkomsten belast en vermogensmutaties (vermogenswinsten en vermogensverliezen). Om die reden wordt gesproken van vermogensrendementsheffing. Arbitrage kan zich daarmee niet meer voordoen. Tegenover dat voordeel stond het bezwaar dat het forfaitaire inkomen sterk zou kunnen afwijken van het reële inkomen, temeer daar uit werd gegaan van twee meetmomenten per jaar, te weten het (gemiddelde van het) vermogen op 1 januari en op 31 december (later teruggebracht naar één meetmoment, te weten 1 januari). Aan dit bezwaar is indertijd weinig aandacht besteed omdat ervan uit werd gegaan dat belastingplichtigen het rendement van 4% gemakkelijk zouden kunnen halen. De heffing werd om die reden toen algemeen aangeduid als de pretbox. Voor de overheid had box 3 twee belangrijke voordelen:

- de (relatieve) eenvoud (dit argument geldt overigens ook voor de belastingplichtigen);
- de stabiliteit van de belastingopbrengst.

Het rendement

De hier te beantwoorden vraag is of er is gewaarschuwd voor bezwaren tegen, c.q. risico's zijn benoemd met betrekking tot box 3, in het bijzonder in het licht van de jurisprudentie die heeft geleid tot de (partiële) onverbindendheid van box 3. Ik heb deze vraag onderzocht op basis van de parlementaire behandeling, de rechtspraak en de literatuur. Ik benoem hierna de m.i. belangrijkste punten. Daaraan voorafgaande is het relevant de hoogte van het rendementspercentage onder ogen te zien. Het is namelijk opvallend dat daarover indertijd weinig discussie is gevoerd. Opvallend omdat nu juist dit

---

³ Het wetsvoorstel tot invoering van de Wet IB 2001 is in 1997 voorafgegaan door de zogenoemde Verkenning (kamerstukken II 1997/1998 25 810, nr. 2, hoofdstuk VI en Bijlage IX). In deze Verkenning is (ook) veel te vinden over de achtergronden van een nieuwe inkomstenbelasting.

rendementspercentage uiteindelijk de oorzaak is geweest van de onverbindendheid van box 3. De achtergrond is tweeërlei:

- De gemiddelde rendementen ter zake van vermogen die in die jaren voor invoering van de Wet IB 2001 werden behaald lagen ruimschoots boven de 4%. Er werd hoegenaamd geen rekening gehouden met substantieel lagere rendementen.
- Het percentage was impliciet afgeleid van het al decennia gehanteerde wettelijke rendementspercentage voor de oprenting van pensioenen. Dit percentage bedroeg ook 4% en heeft nimmer geleid tot discussie van enige betekenis, ook nadien niet. Op het punt van de hoogte en de vastheid van het rendementspercentage kan in zoverre dus niet worden gezegd dat dit werd gezien als een risico van box 3.

Kernbezwaren tegen box 3 tijdens parlementaire geschiedenis

De bij de totstandkoming van box 3 ingebrachte bezwaren, c.q. risico's zijn de volgende:

- a) Box 3 is geen inkomstenbelasting maar een vermogensbelasting en kan daarom in een inkomstenbelasting geen stand houden. De achtergrond van deze stellingname was dat in feite over het vermogen op een tijdstip⁴ het forfait werd berekend ter grootte van 4%, dat werd belast tegen een vast tarief van 30%. De facto was dus sprake van een vermogensbelasting ter grootte van 1,2% van het (gemiddelde) vermogen hetgeen in feite overeenkomt met een vermogensbelasting. Deze kwestie is aan de Hoge Raad voorgelegd die expliciet heeft beslist dat de vermogensrendementsheffing geen vermogensbelasting is maar een inkomstenbelasting (HR 1 december 2006⁵).
- b) Het middel de vermogensrendementsheffing als oplossing van de voordien bestaande complicaties inzake het belasten van vermogensinkomsten werd breed bestreden omdat niet reëel inkomen wordt belast maar forfaitair inkomen. Daarmee kan inkomen worden belast dat er realiter (nog) niet is. De oplossing vermogensinkomsten en vermogensmutaties te belasten werd wel onderschreven, maar dit zou niet moeten gebeuren door forfaitair inkomen te belasten maar reëel inkomen, bestaande uit vermogensinkomsten en uit vermogensmutaties. De toepassing van een forfait bergt twee bezwaren in zich, te weten:
  - i. het sterk afwijken van het gerealiseerde rendement van het fictief rendement. Dit punt werd door de regering afgedaan door te wijzen op het langjarig rendement dat werd toegepast;
  - ii. er wordt in de vorm van het forfait inkomen belast dat doorgaans (nog) niet is gerealiseerd. Dit is niet in overeenstemming met het karakter van de inkomstenbelasting die aansluit bij het belasten van reëel inkomen.
 Ten aanzien van dit onderdeel b, sub i is box 3 uiteindelijk (deels) onverbindend verklaard in het Kerst- en het D-day-arrest (zie hiervoor en hierna), maar niet op een juridische grond (het EVRM) die tijdens de parlementaire behandeling reeds is voorzien; het EVRM is tijdens de parlementaire geschiedenis niet aan de orde geweest. Ten aanzien van onderdeel b, sub ii zijn geen rechterlijke procedures gevoerd.

Enkele visies in de aanloop naar box 3

Enkele jaren voorafgaande aan de inwerkingtreding van de Wet IB 2001 zijn diverse publicaties verschenen waarvan er twee een uitvoerige analyse bevatten van een grote

⁴ Momenteel is dat alleen het begin van het kalenderjaar, maar toentertijd waren er twee momenten, te weten het vermogen bij de aanvang en bij het einde van het jaar: de heffing werd berekend over het gemiddelde.

⁵ ECLI:NL:HR:2006: AV5017

verscheidenheid aan elementen die bij een vermogensmutatiebelasting een rol spelen en die beide tot de aanbeveling komen het toenmalige stelsel van het belasten van vermogensinkomsten (dus nog onder de Wet IB 1964) om te vormen tot een vermogenswinstbelasting. Ik doel op mijn oratie ter gelegenheid van mijn benoeming tot hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam⁶ en op een rapport van de Vereniging voor Belastingwetenschap onder leiding van prof. dr. A.C. Rijkers⁷. Ik volsta hier met een verwijzing naar beide publicaties. Verder verwijs ik naar een open brief van 17 januari 2000 aan de leden van de Tweede Kamer namens 35 hoogleraren fiscale economie en fiscaal recht waarin fundamentele bezwaren worden geuit tegen de invoering van de vermogensrendementsheffing en waarin uitdrukkelijk wordt bepleit fundamenteel onderzoek te doen naar 'een in het buitenland gangbare vermogenswinstbelasting'. Deze brief is als bijlage bij deze factsheet opgenomen.

Al met al kan worden geconcludeerd dat reeds ten tijde van de totstandkoming van de vermogensrendementsheffing belangrijke pleidooien zijn gehouden tegen een dergelijke heffing en vóór een vermogenswinstbelasting. Voor de wetgever was een vermogensmutatiebelasting niet aan de orde. Een nuancering is in die zin wel op zijn plaats dat in die pleidooien niet de argumentatie naar voren komt die de Hoge Raad tot het oordeel brengt dat de vermogensrendementsheffing in strijd is met fundamentele beginselen van internationaal recht, te weten het EVRM.

Parlementaire behandeling

Tot slot levert het doornemen van de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel tot invoering van de Wet IB 2001 waar het de vermogensrendementsheffing betreft mijns inziens de volgende kernconstateringen op:⁸

- Aan de hoogte van het rendement van (toen) 4% is betrekkelijk veel aandacht besteed waarbij het er in de kern vooral om ging dat het rendement aan de lage kant was. Er is hoegenaamd niet gesproken over een te hoog rendement.
- Er is diverse malen gesproken over de internationale en de EU-rechtelijke aspecten en met name of de vermogensrendementsheffing op dat punt geen problemen opleverde, respectievelijk daarmee in strijd zou kunnen zijn. Daarbij is niet gesproken over mogelijke strijdigheid met het EVRM (en/of het BUPO⁹) zoals dat in de jurisprudentie van de Hoge Raad een kernrol speelt (ontneming van eigendom, c.q. strijdigheid met het gelijkheidsbeginsel als beginsel van behoorlijke wetgeving).
- Er is geen aandacht besteed aan de vraag of een forfaitair bepaald inkomen in strijd zou kunnen zijn met enige (internationale) rechtsregel.
- Er is regelmatig aandacht geschonken aan de vermogenswinstbelasting als alternatief. Dit alternatief werd door de regering systematisch terzijde geschoven met onder andere argumenten als de onuitvoerbaarheid, de instabiele opbrengst en de complexiteit.

---

⁶ P. Kavelaars, *Vermogenswinstheffing: verlies of (aan-)winst?*, Kluwer, Deventer, 1997.

⁷ Commissie ter bestudering van de mogelijkheid van belastingheffing over vermogensmutaties.

Inkomstenbelasting over vermogensmutaties, Vereniging voor Belastingwetenschap, geschrift 208, Kluwer, Deventer, 1998. In bijlage I bij de mvt bij het wetsvoorstel Wet IB 2001 wordt op verzoek van de RvS ingegaan op de aanbevelingen van de Commissie. De RvS heeft overigens verder geen kanttekeningen gemaakt bij de voorgestelde vermogensrendementsheffing.

⁸ Meest uitvoerig is aandacht besteed aan box 3 in onderdeel 6 van de nota nav het nadere verslag in de Tweede Kamer (Kamerstukken II 1999/2000, 26 727, 17).

⁹ BUPO: Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

3. Ontwikkeling van box 3

Inleiding

Er is geen reden heel uitvoerig stil te staan bij de periode dat de vermogensrendementsheffing bestaat (2001 tot heden), omdat die ontwikkeling naar mag worden aangenomen voldoende bekend is. Niettemin is het nuttig aan deze periode wel enige aandacht te schenken omdat de Hoge Raad drie kernarresten heeft gewezen, te weten: over het stelsel tot en met 2016, over het oorspronkelijke stelsel dat inging per 2017, en over het huidige stelsel, eveneens sinds 2017. Dit laatste stelsel is geldend recht en bestaat naar verwachting tot en met 2027. De reden daar aandacht aan te besteden is dat het voor een nieuw stelsel dat in 2028 ingaat mogelijk relevant is welke criteria de Hoge Raad hanteert met betrekking tot de aanvaardbaarheid van een systeem waarbij (deels) geen reële inkomsten worden belast maar fictieve of forfaitaire inkomsten. Het belasten van fictieve en forfaitaire inkomsten is namelijk zonder twijfel nog steeds mogelijk, maar niet onder alle omstandigheden. Het is derhalve zaak vast te stellen wanneer het belasten van forfaitaire/fictieve inkomsten wel aanvaardbaar is en wanneer niet. Dit is immers van betekenis voor de beoordeling in welke mate het toekomstige stelsel daarop kan worden gebaseerd en daarmee ook voor de afweging tussen een vermogensaanwasbelasting, een vermogenswinstbelasting of een combinatie van beide.

Periode 1 (2001 – 2016)

Gedurende deze periode is het systeem in de kern ongewijzigd gebleven.¹⁰ De heffing werd berekend door in alle gevallen uit te gaan van een rendement van 4% van het vermogen, te belasten tegen een tarief van 30% - ofwel een heffing van 1,2% van het vermogen op peildatum. De samenstelling van het vermogen speelde geen rol, evenmin als mutaties in het vermogen gedurende het jaar. De discussie over box 3 is ontstaan na en ten gevolge van de financiële crisis in 2008. Enerzijds leidde deze crisis tot sterk dalende aandelenkoersen (met circa 50%) terwijl de aandeelhouder op de eerstvolgende peildatum (1 januari 2009) belast werd op basis van een rendement van 4%, zij het uiteraard over een lager vermogen. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor onroerendgoedbezitters in box 3. Dit element heeft echter een vrij onbetekenende rol gespeeld. Wat wel cruciaal is geweest voor de houdbaarheid van de vermogensrendementsheffing is de sterke rentedaling die een gevolg was van de financiële crisis. Deze lage rente heeft ruim tien jaar stand gehouden. Op dit punt is het ook noodzakelijk onder ogen te zien dat na de financiële crisis de aandelenkoersen zeer geleidelijk stegen (over de periode 2009-2024 is de AEX gemiddeld circa 8,5% per jaar gestegen). Hetzelfde geldt voor onroerend goed, terwijl bovendien de bedrijfswinsten geleidelijk aan weer stegen. Dit betekent dat de rendementen op aandelen en onroerend goed zich na 2008 weer manifesteerden. Bij vastrentende waarden doet zich een dergelijk effect (waardemutatie) uiteraard niet voor en bleef, zoals gezegd, de rente structureel laag.¹¹ Bij het voorgaande is het tevens nuttig in ogenschouw te nemen dat vastrentende waarden (in bijvoorbeeld 2011) circa de helft van het (positieve) box 3-

---

¹⁰ De enige principiële aanpassing betrof het terugbrengen van twee peildata (1 januari en 31 december) naar één peildatum (1 januari). Deze wijziging is in zoverre cruciaal dat daarmee de ruwheid van de forfaitaire benadering werd vergroot. In de rechtspraak heeft dit element geen rol gespeeld zodat ik dit onbesproken laat.

¹¹ Sterker nog: deze bleef dalen zelfs tot een negatieve rente.

vermogen uitmaakten.¹²

Het voorgaande heeft ertoe geleid dat met name de belastingplichtigen met een vermogen dat (vooral) uit vastrentende waarden bestaat zich hebben geroerd: zij werden jaarlijks belast op basis van een rendement van 4% terwijl hun gerealiseerd rendement (rente) gedurende een lange periode tenderde naar nihil.

De hieruit resulterende jurisprudentie van de Hoge Raad strekt zich uit over een aantal belastingjaren. Kort gezegd heeft de Hoge Raad zich ten behoeve van de wetgever aanvankelijk soepel opgesteld, ervan uitgaande dat het 4%-rendement geacht werd een langjarig gemiddelde te betreffen. Naarmate de tijd (belastingjaren) verstreek heeft hij zijn formuleringen aangescherpt ten gunste van de het standpunt van de belastingplichtigen. Dit mondde met name uit in het arrest van 14 juni 2019¹³ dat betrekking heeft op de jaren 2013 en 2014. Ten aanzien van die jaren oordeelde de Hoge Raad:

' ... blijkt dat het destijds door de wetgever veronderstelde rendement van vier procent nominaal gemiddeld niet meer haalbaar was in elk van de jaren vanaf respectievelijk 2009 op Nederlandse staatsobligaties, 2001 op spaarrekeningen en 2010 op (termijn)deposito's. Deze gemiddelden in samenhang beschouwd duiden erop dat de onderschrijdingen in de jaren 2013 en 2014 niet meer als incidenteel waren aan te merken.'

' ... Indien de belastingdruk in box 3 voor het jaar 2013 of het jaar 2014 hoger is dan het gemiddeld zonder (veel) risico's haalbare rendement, worden belastingplichtigen voor het desbetreffende jaar op stelselniveau geconfronteerd met een buitensporig zware last in box 3 die zich niet met het door artikel 1 EP beschermde recht op ongestoord genot van eigendom verdraagt.'

' ... Met een dergelijke schending op stelselniveau gaat een rechtstekort gepaard waarin niet kan worden voorzien zonder op stelselniveau keuzes te maken. Deze keuzes zijn niet voldoende duidelijk uit het stelsel van de wet af te leiden (...). Dan past de rechter ten opzichte van de wetgever terughoudendheid bij het voorzien in zo'n rechtstekort op stelselniveau. Voor ingrijpen van de rechter is in beginsel geen plaats, tenzij een individuele belastingplichtige in strijd met artikel 1 EP wordt geconfronteerd met een individuele en buitensporige last.'

Kortom: de Hoge Raad acht het forfaitair rendement niet in overeenstemming met de realiteit, hetgeen meebrengt dat sprake is van strijdigheid met art. 1 Eerste Protocol EVRM (EP EVRM), doch dat de rechter niet wenst in te grijpen maar de wetgever oproept het systeem aan te passen. Voor de jaren 2015 en 2016 is het oordeel uiteraard hetzelfde. De wetgever was dus gedwongen het stelsel aan te passen. Zou dat niet gebeuren dan zou dat alsnog leiden tot onverbindendheid.

Periode 2: 2017-2021 (oorspronkelijk stelsel)

Gelet op de bovenstaande jurisprudentie en de literatuur over de vermogensrendementsheffing heeft de wetgever besloten het systeem met ingang van 2017 anders vorm te geven (Kamerstukken 34 302). Uit de rechtspraak van de Hoge Raad – zie hiervoor – bleek dat de tekortkoming van het tot en met 2016 geldende systeem daarin was gelegen dat het werkelijk rendement structureel (in voor de belastingplichtige negatieve zin) te veel afweek van het forfaitair rendement, waardoor sprake was het ontnemen van eigendom in de zin van art. 1 EP EVRM. De wetgever wilde niet overstappen op een heffing op basis van reële inkomsten omdat dit, aldus de wetgever, nog steeds onuitvoerbaar zou zijn (kamerstukken 34 302). De wetgever koos

¹² Zie o.a. het rapport van de Commissie Inkomstenbelasting en toeslagen (Commissie Van Dijkhuizen), Naar een activerender belastingstelsel, Eindrapport 2013, blz. 58, figuur 4.1.1. In 2011 bedroegen de bank- en spaartegoeden ruim € 200 mld, het aandelenbezit circa € 95 mld. en het onroerendgoedbezit circa € 80 mld.

¹³ ECLI:NL:HR: 2019:816

aldus voor een systeem waarvan hij meende dat daarmee de reële rendementen beter konden worden benaderd dan onder het oorspronkelijke systeem. Deze vormgeving was in de kern gebaseerd op het uitgangspunt – in feite een fictie – dat naarmate een belastingplichtige meer vermogen heeft er risicovoller wordt belegd en het rendement op risicovolle beleggingen hoger is dan op risicoloze beleggingen. Kortom: naarmate het vermogen van een belastingplichtige hoger was, werd ook een hoger forfaitair rendement in aanmerking genomen. De details zijn hier niet relevant, maar wel is van belang vast te stellen dat deze benadering dus van meer ficties uitging dan het tot en met 2016 bestaande 4%-forfait. Dat was dus een opmerkelijke keuze van de wetgever, omdat uit de jurisprudentie van de Hoge Raad over het tot en met 2016 geldende regime juist bleek dat naarmate het reële voordeel sterker afwijkt van het forfaitair in aanmerking te nemen voordeel – in voor belastingplichtige ongunstige zin – de kans op strijdigheid met regels van internationaal recht (EVRM) toeneemt. Bij de parlementaire behandeling heeft dit hoegenaamd geen aandacht gekregen. Het kernprobleem zat uiteraard ook nu weer bij de belastingplichtigen die (voornamelijk) risicovrij belegden: zij werden ten gevolge van het nieuwe systeem nog zwaarder belast en wel naarmate hun vermogen hoger was. Dit heeft geleid tot nieuwe procedures die zijn uitgemond in het roemruchte Kerstarrest waarin de Hoge Raad dit sinds 2017 geldende stelsel als geheel in strijd met het internationale recht heeft geacht. De kernoverwegingen in het Kerstarrest (HR 24 december 2021¹⁴) zijn:

'Het nieuwe stelsel (ingående 2017; pk) perkt de door artikel 1 EP gegarandeerde vrije beschikkingsmacht in doordat het een verhoudingsgewijs zware financiële last verbindt aan de keuze om niet over te gaan tot het risicovol beleggen van vermogen. Verder brengt het middel (...) terecht onder de aandacht dat het stelsel degenen benadeelt die wel overgaan tot het risicovol beleggen van hun vermogen, maar die (...) hun keuze moeten bekopen met een laag rendement of met vermogensverlies.'

en

'In het bijzonder kan de – op zichzelf begrijpelijke – wens om de uitvoerbaarheid te bevorderen en de belastingopbrengsten op peil te houden, geen voldoende rechtvaardiging bieden voor het aanzienlijke verschil in behandeling tussen degenen die positieve vruchten plukken van hun risicovolle beleggingen, en die ook fiscaal een bevoorrechte behandeling ten deel valt, en degenen aan wie dat fortuin is voorbij gegaan, en aan wie door het stelsel een relatief zware belastingschuld wordt toebedeeld. Hieraan doet niet af dat het forfaitaire rendement in de beide rendementsklassen periodiek kan worden herzien.'

Op grond van met name deze overwegingen is het sinds 2017 geldende regime van box 3 in zoverre onverbindend verklaard, hetgeen betekent dat ingaande 2017 geen heffing meer kon plaatsvinden op basis van dit stelsel – althans geen hogere heffing dan het reëel behaalde rendement. Dit noopte de wetgever met spoed een nieuw stelsel te ontwikkelen dat bovendien met terugwerkende kracht tot 1 januari 2017 in werking diende te treden en dat, kort gezegd, als alternatief gold voor het 'oude' onverbindend verklaarde box 3 stelsel.

Periode 3: 2017-2021 (Herstelstelsel)

De wetgever heeft in de nieuwe variant van box 3 per 2017, ter vervanging van het met het Kerstarrest verworpen stelsel, een onderscheid gemaakt tussen het stelsel zoals dat met terugwerkende kracht van 1 januari 2017 tot en met 2021 (Herstelwet; kamerstukken 36 203) als optioneel geldt, en het stelsel dat met ingang van 2022 geldt.

---

¹⁴ ECLI:NL:HR:2021:1963

Beide 2017-stelsels zijn vervallen. Het nu geldende stelsel wordt naar verwachting per 2028 vervangen door een volledig reëel stelsel (Overbruggingswet; kamerstukken 36 204).

Het per 2017 geldende herziene stelsel gaat uit van drie typen vermogen die elk een eigen forfaitair rendement hebben, te weten vaste rentende waarden; (overige) beleggingen zoals aandelen en onroerend goed en, tot slot, schulden. Ook dit stelsel is aan de rechter voorgelegd. De Hoge Raad oordeelde daarover dat dit stelsel eveneens tekortschiet, met name waar het de categorie beleggingen betreft (D-day-arrest 21 juni 2024¹⁵ en diverse andere op die dag gewezen arresten). Waar het gaat om de categorie spaartegoeden ziet de Hoge Raad geen probleem, omdat ten aanzien van de daarmee samenhangende inkomsten het forfaitaire en het reële rendement voldoende vergelijkbaar zijn. Over de overige beleggingen oordeelt de Hoge Raad in essentie:

'Met inachtneming van de ruime beoordelingsmarge die de wetgever toekomt, is de Hoge Raad daarom van oordeel dat ook van het forfaitaire stelsel in de Herstelwet in redelijkheid niet kan worden gezegd dat het de uit artikel 1 EP voortvloeiende proportionaliteitstoets kan doorstaan. Voor het verschil in behandeling dat dit stelsel teweeg brengt, is in verband daarmee geen rechtvaardiging aan te wijzen, zodat het leidt tot een met artikel 14 EVRM in samenhang met artikel 1 EP strijdige discriminatie.'

De ongelijke behandeling (art. 14 EVRM in samenhang met art. 1 EP EVRM) waar de Hoge Raad op doelt, is in essentie dezelfde ongelijke behandeling als waarvan sprake is onder het oorspronkelijk met ingang van 2017 geldende stelsel: de rendementen op beleggingen kunnen per belastingplichtige sterk verschillen, terwijl fiscaal eenzelfde rendement voor iedere (beleggende) belastingplichtige geldt. Dit is in strijd met het gelijkheidsbeginsel. Omdat het alleen de beleggingen betreft en niet de (risicoloze) spaartegoeden besliste de Hoge Raad niet tot onverbindendheid van de regeling (zoals het geval was in het Kerstarrest), maar oordeelt hij dat (alleen) aan de beleggende belastingplichtige de mogelijkheid van tegenbewijs geboden moet worden: indien deze belastingplichtige aannemelijk kan maken dat zijn daadwerkelijke rendement lager is dan zijn forfaitair rendement dient uit te worden gegaan van het gerealiseerde rendement. Deze jurisprudentie geldt voor de zogenoemde Herstelwet (2017-2021) en de daarmee (vrijwel) identieke Overbruggingswet die per 2022 van toepassing is, tot de inwerkingtreding van een nieuwe definitieve regeling (vooralsnog ingaande 2028; zie hierna). De benadering van de Hoge Raad met betrekking tot de tegenbewijsregeling leidt tot veel rechtspraak. Weliswaar heeft de Hoge Raad een aantal aanwijzingen gegeven hoe het reële rendement moet worden bepaald, maar deze zijn op onderdelen arbitrair en ingegeven door de systematiek van een vermogensrendementsheffing en leveren bovendien veelvuldig discussies op. Op deze problematiek ga ik niet in. De conclusie is echter wel dat een wettelijke bepaling met een tegenbewijsregeling in algemene zin niet wenselijk is: het betreft veelal arbitraire elementen en het verzwaart de uitvoeringslast voor de belastingplichtige en de Belastingdienst.

Periode 4: 2022-2027 (Overbruggingswet)

Dit regime komt in essentie overeen met het herstelstelsel in de periode 2017-2021. Dit stelsel behoeft daarom geen afzonderlijke toelichting.

---

¹⁵ ECLI:NL:HR: 2024:704

Bevindingen

Het voorgaande noopt tot een aantal bemerkingen:

- a) Het ligt voor de hand dat bij de totstandkoming van het regime 2017 de wetgever in de parlementaire stukken aandacht heeft geschonken aan de problematiek van de strijdigheid met het EVRM. Dat blijkt echter in het geheel niet het geval. Advocaat-generaal Wattel merkt in zijn conclusie bij het Kerstarrest (Conclusie van 25 maart 2021¹⁶) daarover op: (onderdeel 4.3)
'In de wetsgeschiedenis is bevreemdend weinig – namelijk niets – te vinden dat wijst op een toetsing door de wetgever van het stelsel van box 3 2017 aan het discriminatieverbod van art. 14 EVRM, art. 1 Protocol 12 EVRM en art. 26 IVBPR. Men moet concluderen dat de wetgever geen onderzoek heeft gedaan naar de verenigbaarheid van box 3 2017 met dat gelijkheidsbeginsel. Het ontbreken daarvan is opmerkelijk bij een stelsel waarvan het wezen, de bedoeling en het effect is om belastingplichtigen in zeer verschillende omstandigheden identiek naar een gemiddelde te belasten, dus om significant en relevant verschillende gevallen identiek te belasten.'
- b) In de literatuur is in beperkte mate aandacht besteed aan de mogelijke strijdigheid van de oorspronkelijke vormgeving van box 3 per 2017.¹⁷ De in de voorgaande noot genoemde auteurs komen tot de conclusie dat het zeer waarschijnlijk is dat de met ingang van 2017 gewijzigde box 3-heffing strijdig is met het EVRM.
- c) In de parlementaire geschiedenis van de Wet rechtsherstel/Overbruggingswet is (hoegenaamd) geen aandacht geschonken aan het EVRM en de vraag of deze nieuwe vormgeving daarmee in strijd zou kunnen zijn. Er wordt enkele malen geconcludeerd dat de heffing in een aantal gevallen te hoog kan zijn, maar noch door de wetgever, noch door de medewetgever wordt daaraan de conclusie verbonden dat (opnieuw) sprake zou kunnen zijn van strijdigheid met het EVRM.
- d) In de literatuur¹⁸ naar aanleiding van de voorstellen voor de Herstelwet/Overbruggingswet is die kwestie eveneens vrijwel onbesproken gebleven en is zeker geen sprake van een uitgesproken oordeel dat de Herstelwet (ook) strijdigheid met het EVRM zou opleveren. Hetzelfde geldt voor de Overbruggingswet.
- e) Meer algemeen is in de literatuur over box 3 (en andere forfaits/ficties) zeer lange tijd de argumentatie die de Hoge Raad hanteert om de diverse varianten van box 3 (tot en met 2016, oorspronkelijke regeling 2017, Herstelwet/Overbruggingswet), te weten de strijdigheid met art. 14 EVRM, c.q. art. 1 EP, nauwelijks naar voren gekomen. In een rapport van de Vereniging voor Belastingwetenschap over ficties en forfaits is wel een overzicht te vinden van de tot dan toe gewezen rechtspraak over genoemde bepalingen in relatie tot fiscale ficties en forfaits maar in dit rapport wordt niet geopperd dat deze rechtspraak mogelijk ook voor box 3 van betekenis zou kunnen zijn.¹⁹

¹⁶ ECLI:NL:PHR:2021:293

¹⁷ Zie M. Romyn, Hoe Wiebes een "budgetneutrale" box 3 bij elkaar fantaseert, WFR 2015/7125, p.1528-1529, C.B. Bavinck, De forfaitaire vermogensrendementsheffing (box 3) met ingang van 1 januari 2017 impliceert en progressieve vermogensbelasting, WFR 2017/33.

¹⁸ Zie over de Herstelwet met name: J.P. Boer, Box 3: over het Kerstavond-arrest, rechtsherstel en de nabije toekomst, WFR 2022/80 en E.J.W. Heithuis, Twee belangrijke arresten over box 3, WFR 2022/120. Beiden suggereren dat mogelijk wederom sprake is van strijdigheid met het EVRM maar werken dat niet uit en nemen geen duidelijke stelling.

¹⁹ Commissie ficties en forfaits, Ficties en forfaits in het belastingrecht, Vereniging voor Belastingwetenschap, Kluwer, Deventer, 2014 (geschrift 252). Zie verder ook de daarin vermelde literatuur. In dit rapport is in par. 3.4. aandacht geschonken aan de relatie tussen het EVRM en forfaits en ficties. Daarin is tevens een overzicht opgenomen van de tot dan toe gewezen rechtspraak over forfaits/ficties in relatie tot met name art. 14 EVRM

Conclusies

De conclusies uit het voorgaande zijn dat:

- In de parlementaire geschiedenis van de oorspronkelijke vormgeving van box 3, van de gewijzigde oorspronkelijke variant van box 3 ingaande 2017, en van de herstelvariant van box 3 ingaande 2017, alsmede van de daarmee vergelijkbare overbruggingsregeling, wetgever en medewetgever weinig aandacht hebben geschonken aan de eventuele strijdigheid van box 3 met het EVRM.
- In de literatuur aan de oorspronkelijke vormgeving van box 3, aan de gewijzigde oorspronkelijke variant van box 3 ingaande 2017 en aan de herstelvariant van box 3 ingaande 2017, alsmede aan de daarmee vergelijkbare overbruggingsregel, weinig aandacht is besteed aan de eventuele strijdigheid van box 3 met het EVRM.
- De Hoge Raad, kort gezegd, van oordeel is dat sprake is van strijdigheid met het EVRM (art. 14 en art. 1 EP) als een ongelijke behandeling van het belasten van vermogensinkomsten plaatsvindt doordat het forfaitaire rendement van belastingplichtigen meer dan proportioneel en structureel afwijkt van (hoger is dan) het reële rendement. Dit disproportionaliteitscriterium is niet gekwantificeerd. Meer formeel geformuleerd in termen van het EVRM: Voor een daadwerkelijke inbreuk op het eigendomsrecht wordt een dubbel criterium geïntroduceerd: (1) de (on)haalbaarheid van de veronderstelde rendementen in combinatie met (2) het optreden van een buitensporig zware last.²⁰

4. Toekomst van box 3

Algemeen

De wetgever heeft aangegeven in de toekomst over te willen stappen op een stelsel van het belasten van reële inkomsten. Aanvankelijk zou dit per 2025 in werking moeten treden, maar door diverse oorzaken is dit inmiddels uitgesteld tot 2028. De wetgever heeft een wetsvoorstel opgesteld dat is voorgelegd aan de Raad van State; dit wetsvoorstel is niet gepubliceerd. De Raad van State heeft, kort gezegd, geadviseerd dit wetsvoorstel niet in te dienen bij het parlement wegens vele tekortkomingen (Advies van 27 november 2024²¹). Een eerdere versie van het wetsvoorstel heeft ter consultatie gelegen (website ministerie van financiën; september 2023); het is niet bekend of, en zo ja op welke punten, het wetsvoorstel afwijkt van het consultatievoorstel. Hoewel het voorstel beoogt alleen gerealiseerd rendement te belasten is dit slechts deels het geval. Het wetsvoorstel voorziet namelijk naast een beperkte vermogenswinstbelasting als hoofdregel in een vermogensaanwasbelasting waar het de waardemutaties betreft. De inkomsten uit vermogensbestanddelen worden in alle gevallen voor het daadwerkelijk bedrag in de heffing betrokken. Voor zover het de vermogensaanwasvariant betreft is derhalve geen sprake van het belasten van reële vermogensmutaties, althans niet van gerealiseerde inkomsten. Kort gezegd betreft dit alle vermogensbestanddelen behalve onroerend goed, waarvoor de vermogenswinstvariant geldt.

---

en art. 1 EP EVRM. Het rapport verbindt daar echter geen conclusies aan in relatie tot de box 3 heffing (er wordt ook geen aandacht aan besteed).

²⁰ S.M.H. Dusarduijn, Het Kerstarrest: de vlijmscherpe rafels van een doorgehakke knoop, MBB 2022/25, p. 11.

²¹ W06.24.00138/III

Er zijn in essentie twee hoofdvragen aan de orde:

- Hoe verhoudt zich het voorstel tot de jurisprudentie van de Hoge Raad betreffende forfaitair inkomen zoals hiervoor besproken, derhalve de toetsing aan het EVRM?
- Is een vermogensaanwas- of een vermogenswinstbelasting wenselijk?

Ik werk beide vraagstukken hierna uit. Het is niet goed mogelijk het wetsvoorstel van een inhoudelijker reactie te voorzien, omdat het voorstel, zoals gezegd, nog niet is gepubliceerd.

Toetsing aan het EVRM

De toetsing zoals die tot op heden aan de orde is geweest en hiervoor is besproken speelt bij het wetsvoorstel in beginsel geen rol. Hiervoor ging het in de kern immers om een disproportionele verhouding tussen forfaitair inkomen en reëel inkomen. Onder een vermogensmutatiebelasting wordt evenwel alleen gerealiseerd inkomen belast, zodat de disproportionaliteit zich op voorhand niet voor kan doen. Niettemin is er wel een punt dat aandacht behoeft. Voor zover het gaat om het vermogensaanwasdeel is immers geen sprake van gerealiseerd inkomen. De vraag is daarmee hoe vanuit het EVRM aangekeken moet worden tegen dergelijk niet-gerealiseerd inkomen. Enerzijds kan het standpunt worden ingenomen dat bij het belasten van vermogensaanwas de economische beschikkingsmacht en de draagkracht van een belastingplichtige zijn toegenomen indien de waarde van een vermogensbestanddeel is gestegen en deze waardeverhoging in beginsel op elk moment kan worden gerealiseerd door het vermogensbestanddeel te verkopen. Anderzijds kan het zijn dat de waarde van een niet verkocht vermogensbestanddeel nadien daalt en er dus geen voordeel is, een kleiner voordeel of juist een negatief voordeel. Indien de oorspronkelijke vermogensaanwas zou zijn belast, zou dat tot de conclusie kunnen leiden dat inkomen is belast dat niet is genoten en daarmee niet overeenstemt met de werkelijkheid. Deze benadering gaat m.i. echter niet op als – zoals in het voorstel is bepaald – een (al dan niet gerealiseerd) verlies als negatief inkomen wordt aangemerkt. Afgezien van een beperking in de tijd waar het het in aanmerking nemen van een verlies betreft, wordt dan per saldo het reële inkomen in de heffing betrokken. Het tijdslement kan mijns inziens niet tot een strijdigheid met het EVRM leiden. Ook een beperking van de verliescompensatie in de tijd (beperkte *carry back* of *carry forward*), waardoor een deel van een verlies mogelijk geheel niet kan worden gecompenseerd, leidt daar niet toe. Dergelijke verliesbeperkingsregelingen zijn zeker in de winstssfeer algemeen aanvaard en leiden niet tot strijdigheid met het EVRM. Er is mij geen literatuur en/of jurisprudentie bekend waarin een andersluidend standpunt is verwoord of waaruit dat kan worden afgeleid. Wellicht zou in theorie verdedigd kunnen worden dat indien zich langdurig (substantiële) negatieve ongerealiseerde vermogensverliezen voordoen die beperkt of niet compensabel zijn, onverbindendheid aan de orde zou kunnen zijn. Ik acht dat echter niet goed verdedigbaar: er vindt immers dan nog steeds geen heffing plaats over inkomen dat niet of minder is genoten. Daarmee is een mogelijke strijdigheid met het EVRM misschien nog niet geheel van tafel. Immers, het kan zijn dat ten gevolge van een vermogensaanwasbelasting bij een substantiële ongerealiseerde waardeverhoging de belastinglast zodanig omvangrijk is dat verkoop van bezittingen (het desbetreffende vermogensbestanddeel of andere bezittingen) noodzakelijk is om de verschuldigde belasting te voldoen. Hoewel dat economisch en maatschappelijk naar mijn oordeel zeer onwenselijk is, is het in beginsel niet disproportioneel. Immers, bij een dergelijke gedwongen verkoop wordt in de regel de waardemutatie daadwerkelijk gerealiseerd. Alleen in bijzondere gevallen is een

disproportionaliteit denkbaar, maar dan lijkt het me te gaan om een individuele disproportionaliteit en niet een disproportionaliteit op stelselniveau.²² Dit risico zou beperkt kunnen worden door ten aanzien van een vermogensaanwasheffing onder omstandigheden een invorderingsfaciliteit toe te passen.

De conclusie luidt dat hoewel een vermogensaanwasbelasting verwerpelijk is – zie hierna – deze niet in strijd is met het EVRM.

Beoordeling vermogenswinst- en vermogensaanwasbelasting

Uitgangspunt is dat in een inkomstenbelasting in beginsel al het inkomen moet worden belast en dat daartoe ook vermogensmutaties behoren: het zijn immers toe- of afnames van de economische beschikkingsmacht en bepalen daarmee de draagkracht. In de Wet IB 2001 (en overigens ook in de Wet VpB 1969) gebeurt dat in vergaande mate al decennialang in box 1 (winst uit onderneming, ter beschikkingstellingsregeling) en box 2 (inkomen uit aanmerkelijk belang). Daarbij is overigens uitsluitend sprake van een vermogenswinstheffing en niet van een vermogensaanwasheffing. In het verleden, en nu nog steeds, is niet een punt van discussie geweest dat de heffing alleen dient te geschieden ter zake van vermogenswinst en niet ter zake van vermogensaanwas. Het is reeds daarom vrij onbegrijpelijk dat nu wel een vermogensaanwasheffing wordt voorgesteld die als inherent nadeel heeft dat heffing plaatsvindt over niet-gerealiseerde vermogensmutaties. Dat noopt tot een jaarlijkse waardevaststelling, terwijl een vermogenswinstheffing alleen aan de orde is indien daadwerkelijke transacties plaatsvinden. In de tweede plaats staat wel vast dat in andere landen alleen sprake is van een vermogenswinstbelasting en niet van een vermogensaanwasbelasting. Nederland zou derhalve internationaal geheel uit de pas lopen indien het (partieel) een vermogensaanwasbelasting zou invoeren.²³

Ook in de economische en fiscale literatuur is er vrijwel geen argument te vinden voor een vermogensaanwasbelasting. De twee belangrijkste argumenten die wel worden aangevoerd tegen een vermogenswinstbelasting zijn het lock-in-effect en de (on)uitvoerbaarheid van de heffing. Wat betreft het lock-in-effect verwijs ik naar de factsheet van Gerritsen. Ten aanzien van de uitvoerbaarheid kan verwezen worden naar het voorgaande: in de eerste plaats kent Nederland al decennialang een vermogenswinstbelasting die zonder noemenswaardige problemen wordt geheven en in de tweede plaats wordt, zoals al is opgemerkt, in andere landen eveneens een vermogenswinstbelasting zonder noemenswaardige problemen geheven. Ten aanzien van het uitvoeringsaspect wordt in de kern verwezen naar de administratieve kant. Enerzijds omdat particulieren anders dan ondernemers geen administratieplicht hebben en dus geen historische gegevens behoeven te bewaren hetgeen relevant is in verband met verkrijgingsprijzen. Dit argument snijdt om diverse redenen evenwel geen hout:

---

²² Gedacht zou kunnen worden aan een substantiële waardeestijging in jaar 1 waardoor een omvangrijke vermogensaanwas ontstaat en die derhalve tot een substantiële fiscale claim leidt. De fiscale claim ontstaat materieel pas bij de aanslagoplegging waarbij het de waarde van het vermogensbestanddeel belangrijk is gedaald in jaar 2, bijvoorbeeld door een beurscrash of het instorten van de vastgoedmarkt. Dit gevolg kan echter de facto worden gemitigeerd door in dergelijke situaties de verliescompensatieregeling toe te passen zodat het verlies van jaar 2 direct leidt tot een vermindering van de aanslag over jaar 1.

²³ Zie bijvoorbeeld B.J. Jacobs en S. Cnossen, *Belast alle werkelijke vermogensopbrengsten*, net als andere landen, ESB 17 maart 2022, p. 134-137.

- Ondernemers behoeven hun administratie maximaal zeven jaren te bewaren terwijl activa veelal veel langer in bezit zijn, met name onroerend goed. Dit levert nimmer een probleem op ten aanzien van de vaststelling van de verkrijgingsprijs, wat voor de hand ligt omdat onroerendgoedtransacties altijd formeel (notarieel) worden verleden, iets wat bij particulieren niet anders is. Maar ook voor overige activa is niet gebleken dat sprake is van een probleem.
- Box 2-aandeelhouders hebben geen administratieverplichting en wijken dus niet af van box 3-beleggers. Daarbij is nog van belang dat de aanhoudduur van box 2-aandelen in het algemeen vele malen langer is dan die van box 3-aandelen. Wel valt hier de kanttekening bij te maken dat box 2-aandelen veelal aandelen in een bv zijn die, net als onroerend goed, bij vervreemding notarieel moet worden verleden en dus zijn geregistreerd.
- Het bezwaar dat de verkrijgingsprijs langdurig moet worden bijgehouden is ook overigens onjuist, hetgeen het systeem van box 2 leert. Als verkrijgingsprijs geldt daarbij immers de gemiddelde verkrijgingsprijs, die na elke transactie opnieuw wordt vastgesteld. Er hoeven dus in het geheel geen historische verkrijgingsprijzen te worden geregistreerd, maar alleen gemiddelde verkrijgingsprijzen. Daar zijn de financiële instellingen waar de vermogensbestanddelen worden aangehouden stellig toe in staat. Deze gemiddelden kunnen jaarlijks eenvoudig worden opgenomen op de beleggingsoverzichten.

Er is wel gesuggereerd om als een soort compromis een combinatie van een vermogensaanwas en een vermogenswinstbelasting toe te passen, waardoor de nadelen van de beide varianten zo klein mogelijk zijn. Er zijn twee varianten aangedragen:

- De variant waarbij een vermogensaanwasbelasting een voorheffing is op een vermogenswinstbelasting.²⁴
- De variant waarbij de forfaitaire box 3-heffing een voorheffing is op een vermogenswinstbelasting.²⁵

Geen van beide is een goede oplossing: de eventuele nadelen haalt men er namelijk niet mee weg en doordat twee heffingssystemen worden toegepast ontstaat juist een complexer stelsel.

Tot slot enkele (andere) aandachtspunten

Er wordt de laatste tijd nogal gepleit voor de toepassing van een inflatiecorrectie bij invoering van box 3. Dat is wel begrijpelijk in die zin dat inflatiewinsten geen inkomen vormen, maar belangrijker is dat in de hele fiscale regelgeving met inflatie geen rekening wordt gehouden. Dat moet dus hier ook niet gebeuren, het compliceert het stelsel. Bovendien is er in zekere zin sprake van 'lood om oud ijzer': indien wordt geïndexeerd holt dat de belastingopbrengst uit en dient bij budgettaire neutraliteit het tarief te worden verhoogd.

Invoering van een vermogensaanwasbelasting voor bijvoorbeeld aandelen leidt met name tot het vreemde gevolg dat de aandelen in box 2 en in box 3 naar een verschillend regime worden belast (vermogenswinst vs. vermogensaanwas). Daar is geen afdoende verklaring voor te geven en zou in beginsel tot een discriminatoire behandeling kunnen leiden in de zin van het EVRM.

Toepassing van een vermogenswinstbelasting in box 3 brengt onder andere met zich dat het onderscheid tussen box 2 en box 3 kan vervallen. Dat leidt stellig tot een verbeterd

---

²⁴ P. Kavelaars, Vermogenswinstheffing: verlies of (aan-)winst?, Kluwer, Deventer, 1997.

²⁵ Zie noot 15.

en vereenvoudigd systeem binnen de inkomstenbelasting.

Algemeen bekend is dat de Belastingdienst meent dat een vermogenswinstbelasting niet goed uitvoerbaar is en de ICT van de Belastingdienst een dergelijke heffing niet 'aan zou kunnen'. Hiervoor heb ik al aangegeven dat het eerste punt geen hout kan snijden en naar ik aanneem het tweede punt ook niet. Ik acht het zinvol dat een extern onderzoek naar beide punten wordt geëntameerd.

5. Conclusies

- De oorzaak dat box 3 onder juridische spanning is komen te staan is in de kern veroorzaakt door de (gevolgen van de) financiële crisis in 2008.
- De grondslag op basis waarvan de Hoge Raad box 3 juridisch onhoudbaar heeft geoordeeld (strijdigheid met het EVRM) is (dientengevolge?) door de wetgever, de medewetgever en in de literatuur bij de totstandkoming van box 3 niet onderkend.
- De (mede) wetgever heeft bij de herzieningen van box 3 ingaande 2017 (oorspronkelijk en na herstel) onvoldoende acht geslagen op de betekenis van de jurisprudentie van de Hoge Raad en, gelet op de door de Hoge Raad gewezen jurisprudentie inzake het stelsel van voor 2017, onvoldoende alert gereageerd.
- De huidige (tijdelijke) Overbruggingswet waarin een tegenbewijsregel is opgenomen dient zo spoedig mogelijk te worden beëindigd in verband met de grote uitvoeringslast van de tegenbewijsregeling.
- Hoewel een vermogensaanwasbelasting niet in strijd is met het EVRM dient een dergelijke heffing niet te worden ingevoerd omdat het belasten van niet gerealiseerd inkomen niet in een fiscaal stelsel thuishoort en Nederland daarmee internationaal volledig uit de pas zou lopen.
- Een vermogenswinstbelasting is prima uitvoerbaar, zoals de wetgeving ter zake van vermogenswinsten in Nederland en in een groot aantal andere landen laat zien. Het verdient aanbeveling een extern onderzoek te laten uitvoeren naar de vermeende onuitvoerbaarheid van een vermogenswinstbelasting door de Belastingdienst en naar de vermeende tekortkomingen van de ICT van de Belastingdienst.

Disclaimer: De Jonge Akademie, KNAW, NFU, NWO, TNO en UNL bemiddelen tussen parlementaire kennisvraag en wetenschappelijk kennisaanbod. De informatie in het kader van Parlement en Wetenschap is afkomstig van vooraanstaande wetenschappers, maar niet onderworpen aan peer review en niet door de wetenschapsorganisaties geverifieerd.